

Griend

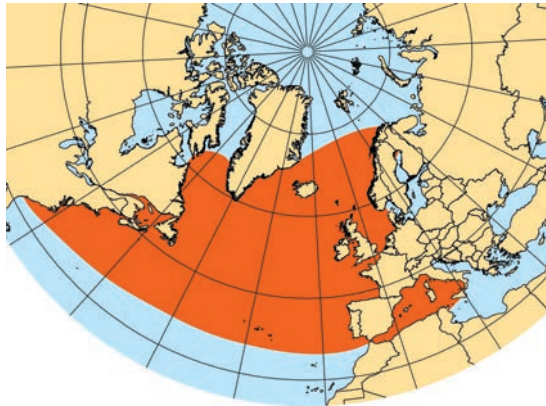
Globicephala melas

Grienden zijn zwarte, tot ruim 6,5 m lange dolfinachtigen met een bolle kop, een zeer korte snuit, lange, dun uitlopende, sikkelvormige borstvinnen en een sterk gekielde (hoge) staartwortel. De rugvin staat ver naar voren; bij volwassen mannetjes is die opvallend breed, gebogen en afgerond, bij vrouwtjes is die veel kleiner. Achter de rugvin is meestal een grijze zadelvlek te zien. Tussen de borstvinnen zit een witte ankervormige vlek, die uitloopt in een witte buikvlek. Het gebit bestaat uit 8-13 tanden in elke boven- en onderkaakhelft. Er worden veelal twee ondersoorten onderscheiden: *Globicephala melas melas* in de noordelijke Atlantische Oceaan en *G. m. edwardii* op het zuidelijk halfrond. Grienden leven in groepen van tientallen of zelfs honderden dieren, soms in gezelschap van in diep water levende ('offshore') tuimelaars en witflankdolfijnen. Er komen vaak massastrandings voor, vooral daar waar trekroutes dicht langs ondiepe kustwateren lopen.

Voedsel

Het voedsel bestaat vooral uit inktvissen, met daarnaast allerlei soorten vis (BORAN ET AL. 2008A, DESPORTES & MOURITSEN 1993).

► Vermoedelijke verspreidingsgebied in de noordelijke Atlantische Oceaan.
Probable range in the northern Atlantic Ocean.

► Grienden.
Foto: Jaap van Brummelen.
Long-finned pilot whales.

Areaal

In het noorden van de Atlantische Oceaan komt de griend voor in gematigde en koudere wateren, van Noordwest-Afrika en de Middellandse Zee tot Noorwegen, IJsland, Groenland en Canada. De soort is talrijk ten westen en noorden van de Britse Eilanden en bij Noorwegen, veel minder algemeen in de noordelijke Noordzee en het westen van Het Kanaal (REID ET AL. 2003, SCHULTZ 1970). In de zuidelijke Noordzee is de griend een zeldzame gast. Grienden komen vooral voor in diep water, vaak langs de randen van het continentale plat of rond oceanische eilanden. Ze foerageren tot op meer dan 800 m diepte (HEIDE-JØRGENSEN ET AL. 2002).

Voorkomen in Nederland

Gegevens tot 1946

Er zijn geen prehistorische vondsten. In het Walvischboek van Adriaen Coenensz van Schilperoort (meestal Coenen genaamd), een handschrift uit 1584/85 in de bibliotheek van de Koninklijke Maatschappij voor Dierkunde te Antwerpen, wordt gewag gemaakt van een walvis (een 'jonge hil'; zie ook bij de tuimelaar) van 15 of 16 voet (ca. 5 m) lang, aangespoeld op 28 juni 1581 ten noorden van Scheveningen. Lankester, in Egmond & Mason (2003), oppert dat dit een griend kan zijn geweest, maar de tekening is onherkenbaar. Daarnaast zijn er twee oude afbeeldingen van een op onze kust gestrande, wel duidelijk herkenbare griend. De eerste is van een lacterend vrouwtje (20 voet lang, dat is ca. 6,5 m), op 21 november 1594 gestrand bij Zandvoort (BARTHELME & MÜNZING 1991, VAN DEINSE 1924A). Enige tijd later, op 20 september 1608, werd tussen Scheveningen en Katwijk een exemplaar gevonden (eveneens 20 voet lang) dat in verregaande staat van ontbinding verkeerde; dit werd onderwerp van een politiek schotschrift, waarin de koning van Spanje en de Inquisitie letterlijk worden uitgemaakt voor rotte vis, wie het net zo zou vergaan als dit aangespoelde beest (ANONYMUS 1608, SLIGGERS 1992). In de negentiende eeuw beleefde ons land twee massastrandings van grienden (VAN DEINSE 1931). Op 9 april 1825

strandden bij Sint Annaland op Tholen 38 dieren, waarvan er 37 werden afgemaakt; enkele skeletten bevinden zich in de musea van Leiden en Gent (VAN BREE 1975). In februari van dat jaar waren in de Zeeuwse wateren al enkele scholen van vermoedelijk deze soort gezien. Op 2 april 1856 verscheen een enorme groep van naar schatting 300-400 grienden bij Ouddorp op Goeree, waarvan er 61 strandden; de andere zwommen weg. Op dezelfde dag werdener op Walcheren bij Arnemuident 11 dieren het strand opgedreven (HEEREBOUT 2007).

Voorts zijn uit deze periode drie strandingen van één exemplaar bekend (VAN DEINSE 1931):

- december 1884: Egmond (geslacht en lengte onbekend);
- 6 oktober 1917: tussen Scheveningen en Wassenaarseslag, in verregaande staat van ontbinding (geslacht onbekend, ca. 4,5 m);
- 9 oktober 1917: Egmond, volgens Van Deirse (1931) gedood door mitrailleurkogels (geslacht en lengte onbekend).

Voorts noemde Van Deirse (1931) nog een schedel in de collectie van het huidige Naturalis, vermeld door Van Oort (1918), die in de negentiende eeuw is gevonden op de Nederlandse kust; daarvan zijn geen gegevens bekend. Het kadaver dat op 13 oktober 1917 aanspoelde te Scheveningen, beschouwde hij als mogelijk identiek met de bovengenoemde vondst van 6 oktober. Aan de hand van de schedel kon hij het dier in 1960 echter determineren als gramper (VAN DEINSE 1961).

Periode 1946-1969

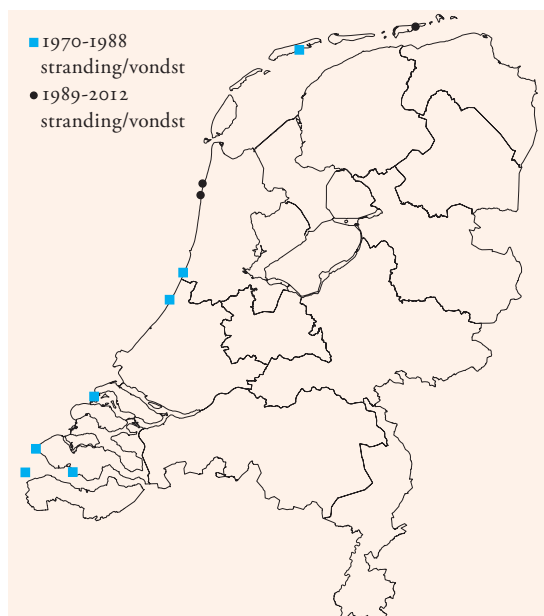
Uit deze periode zijn twee strandingen bekend:

- 12 juli 1958: Schiermonnikoog (♀, 2,9 m; VAN DEINSE 1960);
- 14 april 1965: Terschelling (♂, 3,9 m; walvisarchief Naturalis, walvisstrandingen.nl).

Periode 1970-1988

In deze jaren zijn zeven vondsten geregistreerd:

- 1 november 1970: Noordwijk, in staat van ontbinding (geslacht en lengte onbekend; HUSSON & VAN BREE 1972);

◀ Grienden voor de kust van Scheveningen, 28 oktober 2015. Foto: Garry Bakker. *Long-finned pilot whales off Scheveningen, 28 October 2015.*

- 7 september 1975: drijvend ter hoogte van de Middensteensbank in de Wielingen, 8 mijl buiten Walcheren, in verregaande staat van ontbinding (♀, 4,7 m; HUSSON & VAN BREE 1975);
- 11 december 1979: Zandvoort (♂, 5,2 m; VAN BREE & SMEENK 1982);
- 19 december 1982: Terschelling, in staat van ontbinding (♀, ca. 3 m; SMEENK 1986);
- 19 januari 1983: Ouddorp, Goeree (♀, 4,42 m; SMEENK 1986);
- 20 januari 1983: Borssele (♀, 4,55 m; SMEENK 1986);
- 30 juli 1985: Westkapelle, Walcheren (♂, 3,3 m; SMEENK 1989).

Op 9 december 1984 werden ter hoogte van de Botneygronden (ca. 53°35'NB 03°20'OL), tijdens een vogeltelling vanuit de lucht, waarschijnlijk twee grienden gerapporteerd (BAPTIST 1987). Voor de kust van België werden in de jaren 1980 verschillende malen grienden waargenomen, waaronder een groep van circa 30 dieren in de voorhaven van Zeebrugge op 4 september 1988 en de volgende dag circa 10 bij Koksijde (VAN GOMPEL 1991, VAN GOMPEL & DE MAESENEER 2003A).

Periode 1989-2012

In deze periode zijn drie strandingen gemeld:

- juli 1990: Petten (zonder kop, ca. 2,1 m, geslacht onbekend); aanvankelijk gedetermineerd als tuimelaar (SMEENK 1995), maar later aan de hand van een epifyse herkend als jonge griend (GRONERT 2000, KOMPANJE 2001, SMEENK 2003);
- 24 mei 2003: Hondsbossche Zeewering (♀, 2,22 m; CAMPHUYSEN ET AL. 2008);
- 23 mei 2006: Schiermonnikoog (♀, 4,65 m; OSINGA & THART 2006, CAMPHUYSEN ET AL. 2008).

In deze jaren zijn ook drie waarnemingen van solitaire grienden gerapporteerd: 27 mei 1995 in de Westerschelde, mei 2004 bij Scheveningen en 3 augustus 2004 bij Dishoek, Walcheren; geen daarvan is echter voldoende gedocumenteerd. Ook voor de Belgische kust zijn twee onbevestigde waarnemingen gemeld, in november 2002 en september 2007 (VERBELEN 2015).

Na 2012

In 2014 en 2015 verschenen enkele groepen grienden in de zuidelijke Noordzee:

◀◀ Strandingen van grienden in 1970-1988 en 1989-2012. *Strandings of long-finned pilot whales in 1970-1988 and 1989-2012.*

Op 13 november 2014 werd een groep van meer dan 20 grienden gezien en gefilmd aan de Belgische kust voor Blankenberge. Verbelen (2015) veronderstelt dat het hier om dezelfde groep zou gaan die enkele dagen eerder aan de noordkust van Norfolk was waargenomen. Op 16 november werden volgens Verbelen dezelfde grienden gezien in de monding van de Theems, op 18-20 november even ten noorden daarvan, in de monding van de Blackwater, waar één dier strandde.

Op 12 oktober 2015 werd bij Castricum een groep van tien grienden waargenomen, en op 28 oktober zagen vele waarnemers waarschijnlijk dezelfde groep (ten minste acht dieren) tussen Wassenaar en Scheveningen; deze zijn ook gefotografeerd. Ten slotte strandde er op 2 november een groep van tien grienden bij het Noord-Franse Calais; tien dieren stierven op het strand, drie jonge exemplaren werden teruggezet in zee. Mogelijk ging het ook hier om dezelfde, gedesorienteerde groep.

Er spoelden in deze jaren drie exemplaren aan op de Nederlandse kust, alle drie in staat van ontbinding:

- 17 december 2014: Nieuw-Haamstede, Schouwen (♀, 3,8 m; persberichten, VERBELEN 2015);
- 11 januari 2015: Hondsbossche Zeewering (♀, >4 m; persbericht Ecomare, Texel);
- 2 december 2015: Vlissingen (♂, lengte onbekend; persberichten en foto's).

Veranderingen en oorzaken

Het is opvallend dat in de negentiende eeuw voor onze kust ten minste tweemaal een groep grienden in moeilijkheden is geraakt. De plaats van deze massastrandings en het feit dat de griend ook nu nog van tijd tot tijd doordringt tot in de Frans-Belgische wateren (VAN FRANEKER ET AL. 1987, VAN GOMPEL & DE MAESENEER 2003A), zouden erop kunnen wijzen dat deze groepen via Het Kanaal de zuidelijke Noordzee binnenkwamen; dit geldt ook voor de groepen in 2014 en 2015. Er zijn in het verleden echter ook massastrandings geweest in Denemarken: 66 dieren in maart 1936 en ruim 70 dieren aan land gedreven in september

1954 (KINZE 2007E); voor deze grienden is een noordelijke herkomst aannemelijk. De op onze kust gestrande losse exemplaren (en één vondst van een drijvend kadaver) verkeerden veelal in staat van ontbinding. Het aantal strandingen en waarnemingen is vanaf het eind van de jaren 1950 toegenomen, maar dit vormt nog geen duidelijke aanwijzing dat de aantallen en/of verspreiding van de griend in de Noordzee en aangrenzende wateren aan verandering onderhevig is.

Bedreigingen en bescherming

Op verschillende plaatsen worden grienden gevangen als bijvangst in de visserij, vooral bij Frankrijk (BORAN ET AL. 2008A). Berucht zijn de drijfjachten die al sinds de achttiende eeuw plaatsvinden op de Faeröer, waarbij gemiddeld zo'n 850 dieren per jaar worden buitgemaakt (ZACHARIASSEN 1993). Noch deze jacht, noch de bijvangst elders, lijkt een bedreiging te vormen voor de populatie.

Chris Smeenk & Kees (C.J.) Camphuysen

SUMMARY

Long-finned pilot whale *Globicephala melas*

Pilot whales are known from irregular strandings, including two mass strandings in the 19th century, on 9 April 1825 and 2 April 1856, both in the estuaries in the southwest of the country. Apart from an insufficiently documented stranding in 1581, 20 single finds have been recorded: one in 1594 and 1608, one in 1884, two in 1917 and the remaining 15 between 1958 and 2015. Sightings too, have been reported in recent years, but these are insufficiently documented except for a few groups off the Belgian coast in 1988 and 2014. In October 2015, a seemingly disoriented group of ten animals was seen and photographed along the Dutch coast, possibly the same group of ten that became live-stranded near Calais, France, on 2 November of that year. It is suggested that in most cases, pilot whales enter the southern North Sea through the English Channel.